

POM

Εξαμηνιαία Έκθεση Παρατηρητηρίου

Μάρτιος 2022 – Αύγουστος 2022

«Παρατηρητήριο Συνηγορίας και Προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ρομά»

«Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν αποτελούν προσωπικές απόψεις των συντακτών και δεν απηχούν απαραίτητα τις απόψεις του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ ή του Διαχειριστή Επιχορήγησης του Προγράμματος Active Citizens Fund στην Ελλάδα (Ίδρυμα Μποδοσάκης σε συνεργασία με το SolidarityNow)».

Εισαγωγή

Παρά τις εντατικές προσπάθειες για την προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των Ρομά, σε ευρωπαϊκό κι εθνικό επίπεδο, ο αποκλεισμός των τελευταίων παραμένει καθημερινή, διαχρονική πρόκληση που δυσχεραίνει τόσο την αξιοπρεπή τους διαβίωση, όσο και την ισότιμη συμμετοχή τους στην ευρύτερη κοινωνική ζωή. Η παρούσα Έκθεση επιχειρεί να παρουσιάσει τα ευρήματα που προέκυψαν από τη λειτουργία του Παρατηρητηρίου Συνηγορίας και Προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ρομά, κατά την περίοδο Μάρτιος 2022 – Αύγουστος 2022.

Σε αυτό το διάστημα το Παρατηρητήριο συνέλεξε συνολικά περισσότερες από 170 αναφορές. Τα πορίσματα από την ανάλυση των αναφορών παρουσιάζονται στα επόμενα κεφάλαια της έκθεσης, με σκοπό να αναδειχθούν και να γνωστοποιηθούν στο ευρύτερο κοινό τα προβλήματα που βιώνουν οι Ρομά στην Ελλάδα και ειδικότερα στις περιφέρειες Αττικής, Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ & ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ

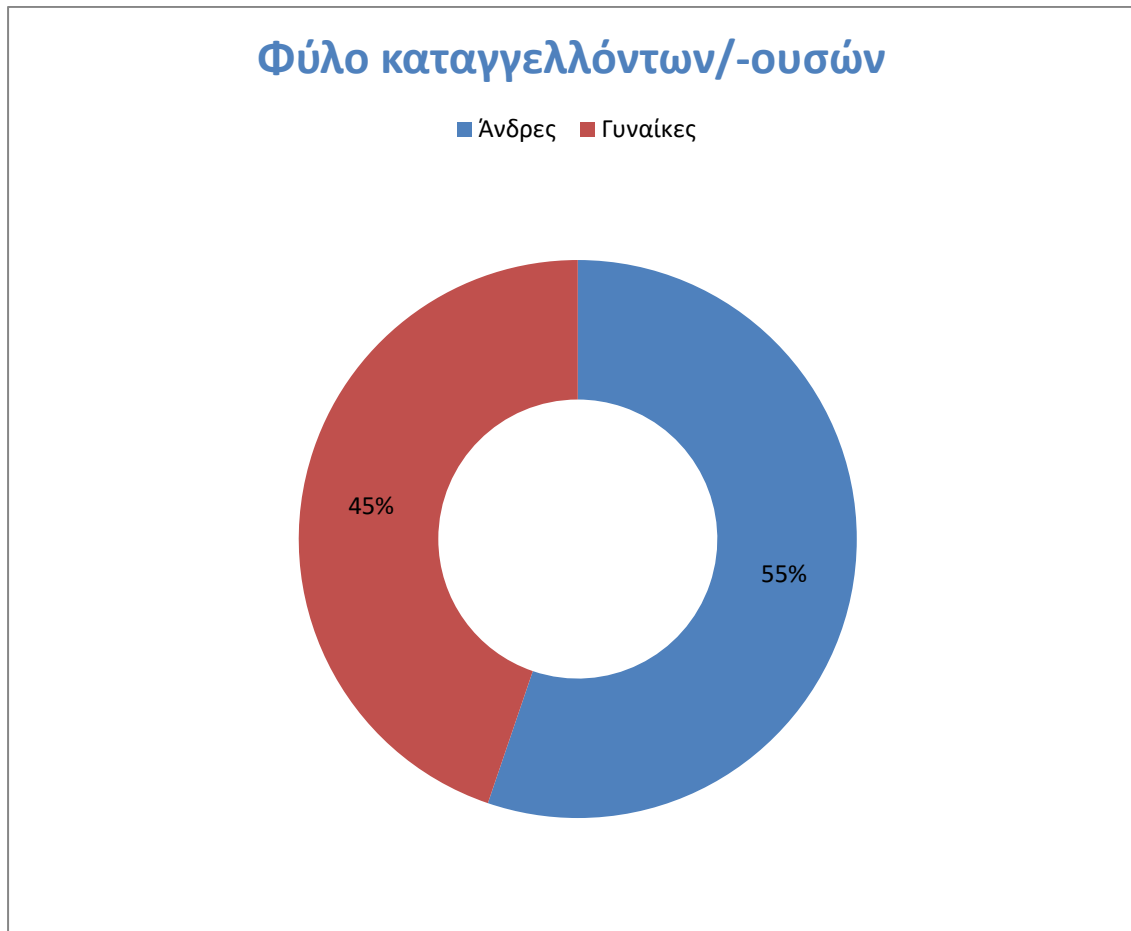
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στην ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων που προχώρησαν στην υποβολή καταγγελιών στο Παρατηρητήριο Συνηγορίας και Προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ρομά.

Ι. ΦΥΛΟ

Εξετάζοντας τα επιμέρους δημογραφικά χαρακτηριστικά του Ρομά πληθυσμού που προχώρησε στην υποβολή αναφοράς στο Παρατηρητήριο, διαπιστώνεται ότι η

πλειονότητα των καταγγελλόντων ήταν άνδρες. Ειδικότερα, 55% των καταγγελλόντων ήταν άνδρες, έναντι 45% των καταγγελλουσών που ήταν γυναίκες.

II. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

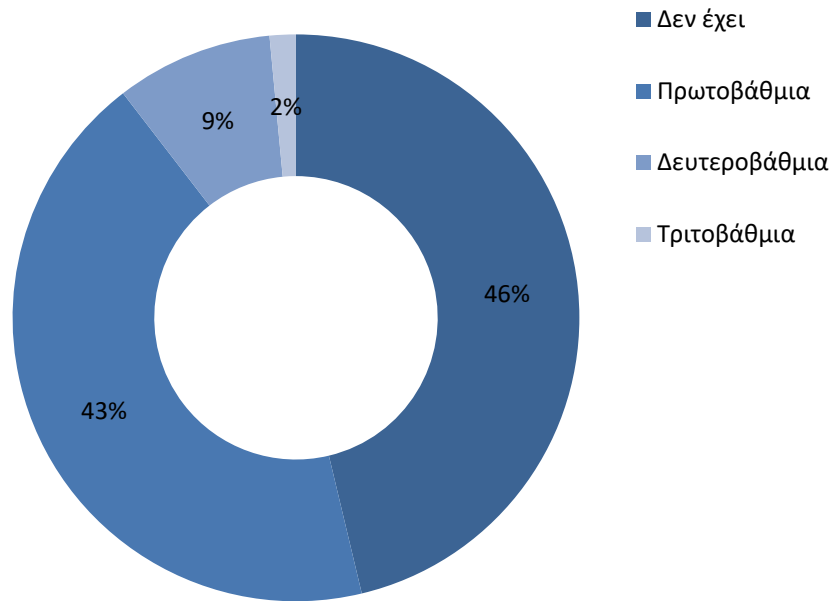
Αναφορικά με τη γεωγραφική κατανομή των καταγγελιών, όπως προκύπτει από τις εμπλεκόμενες περιφέρειες, η πυκνότερη συγκέντρωση παρατηρείται στην Αττική (61%, των καταγγελιών), ενώ ακολουθεί η Δυτική Ελλάδα (23%), η Στερεά Ελλάδα (13%) και, τέλος, η Θεσσαλία (3%). Σημειώνεται, επίσης, ότι ανάμεσα στην πρώτη σε καταγγελίες περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας υφίσταται σημαντική απόκλιση στα ποσοστά.

III. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Όσον αφορά στο μορφωτικό επίπεδο των καταγγελλόντων/-ουσών, το 46% από όσους/-ες προχώρησαν σε κάποια καταγγελία δεν έχουν ολοκληρώσει καμία εκπαιδευτική βαθμίδα. Το αμέσως δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό των καταγγελλόντων/-ουσών (43%) έχουν ολοκληρώσει μόλις την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

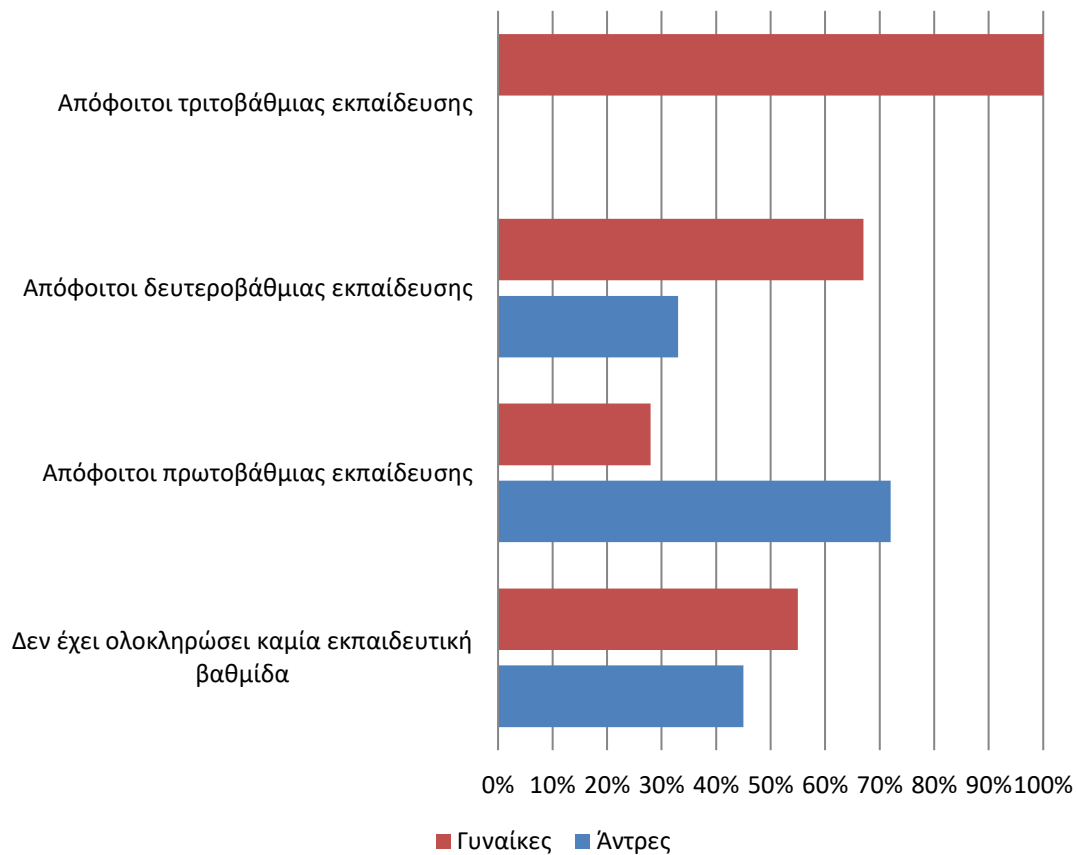
Μορφωτικό επίπεδο καταγγελλόντων/- ουσών

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έμφυλη διάσταση της εκπαίδευσης στους πληθυσμούς Ρομά. Βάσει των ευρημάτων, το μεγαλύτερο μέρος των καταγγελλουσών δεν είχαν λάβει καμία απολύτως εκπαίδευση (55%), ενώ σαφώς μικρότερος αριθμός γυναικών, έναντι αυτού των αντρών, είχε ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια (28%).

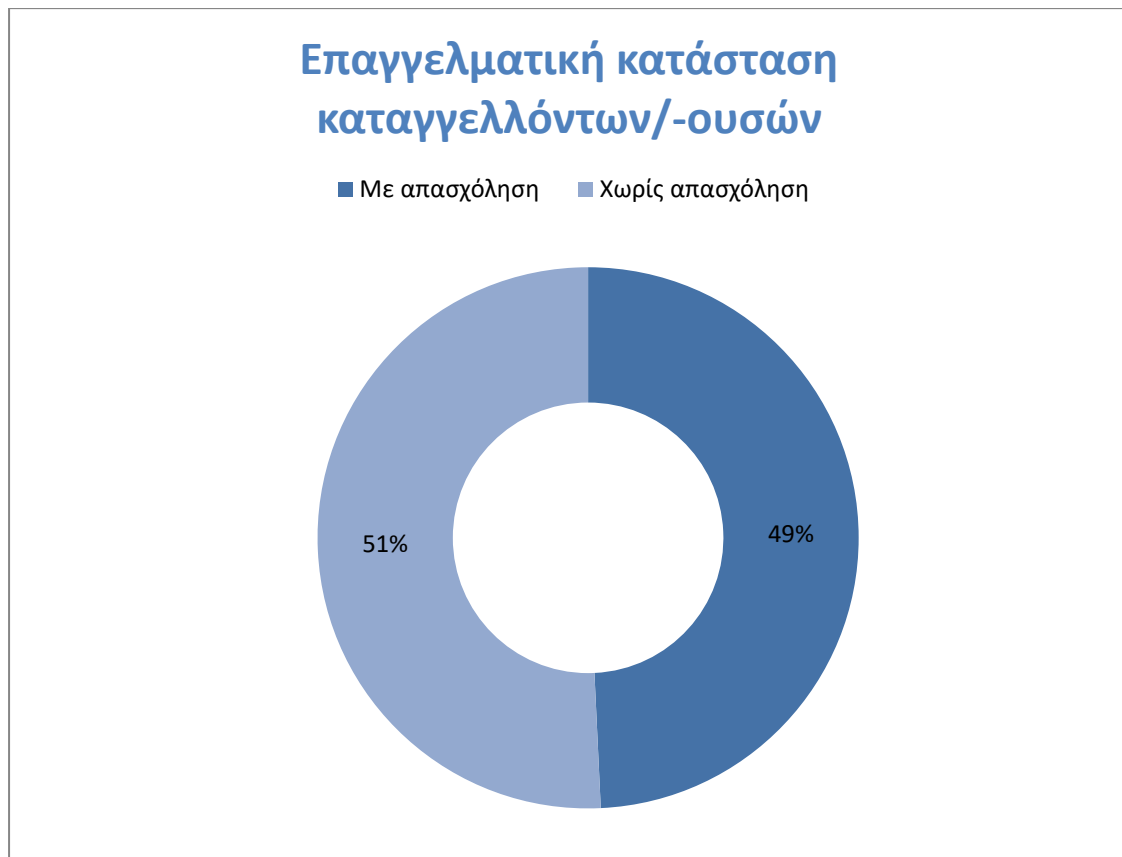
Εντούτοις, στις υψηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες, εντοπίζεται μεγαλύτερη συγκέντρωση καταγγελλουσών, παρά καταγγελλόντων. Συγκεκριμένα, 67% είχαν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ το σύνολο των καταγγελλόντων που έχουν λάβει τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν αποκλειστικά γυναίκες.

Μορφωτικό επίπεδο ανά φύλο

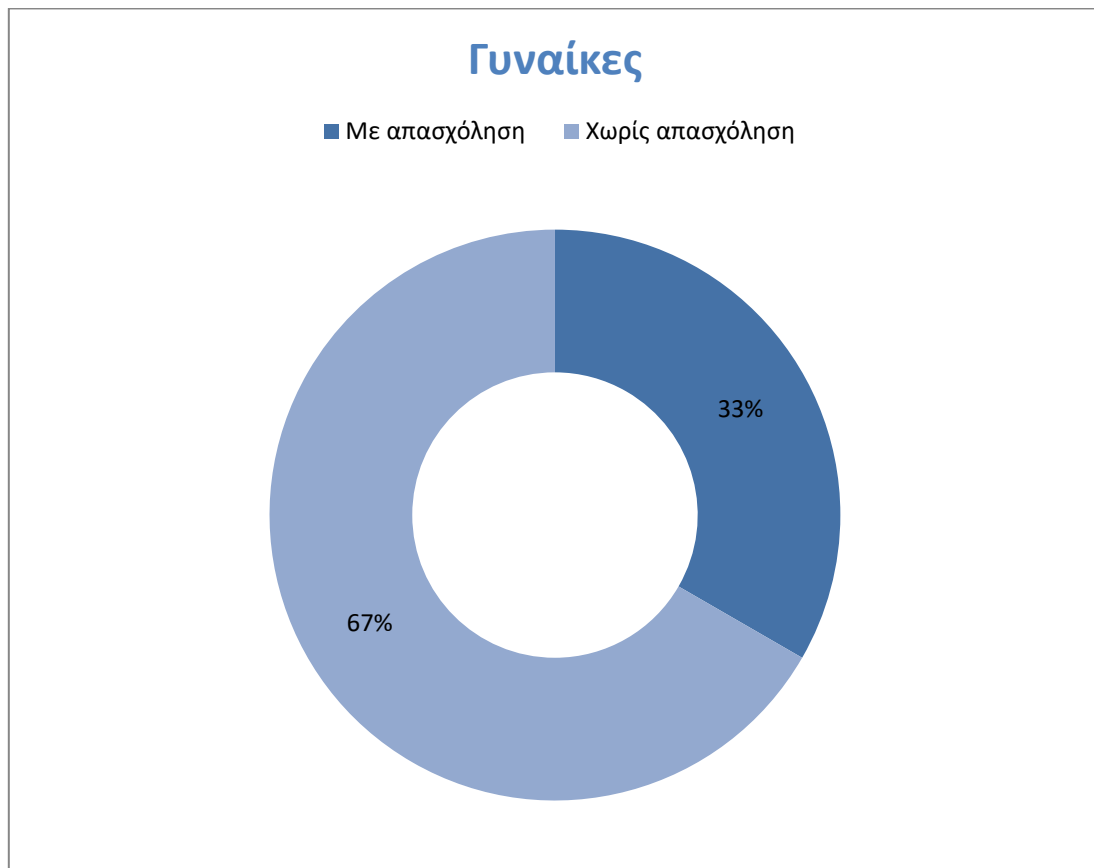
IV. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Κατά την περίοδο αναφοράς, το μεγαλύτερο μέρος των καταγγελλόντων/-ουσών βρισκόταν εκτός απασχόλησης (51%).

Περαιτέρω σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανέργων ήταν γυναίκες (67%), ενώ παρατηρείται σημαντική απόκλιση από το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών (38%). Τα συγκεκριμένα πορίσματα συνάδουν και με τα συμπεράσματα της «Δεύτερης έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις

διακρίσεις: επιλεγμένα πορίσματα για τους Ρομά» όσον αφορά στα δυσανάλογα ποσοστά ανεργίας που πλήττουν τις γυναίκες Ρομά στην ελληνική επικράτεια¹.

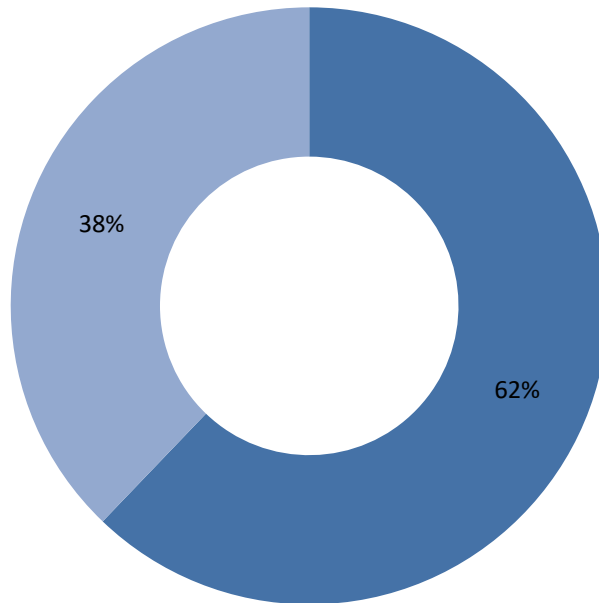

¹ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2018). *Δεύτερη έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις: επιλεγμένα πορίσματα για τους Ρομά*. (σελ. 23). Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άνδρες

■ Με απασχόληση ■ Χωρίς απασχόληση

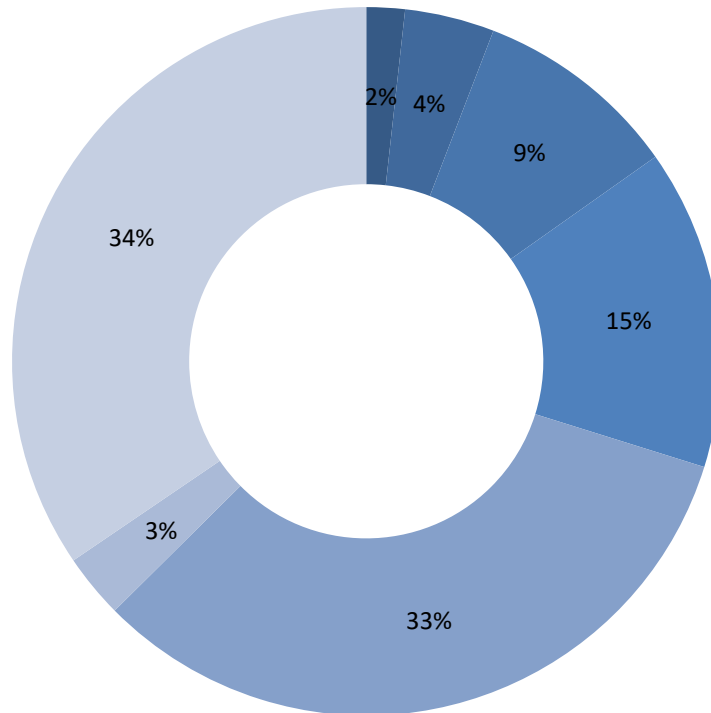
Β. ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΟ ΑΝΑΦΟΡΩΝ - ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

Από την επεξεργασία των αναφορών προέκυψαν έξι βασικά θεματικά πεδία στα οποία κατηγοριοποιούνται οι αναφορές και ειδικότερα:

- α) Υπηρεσίες
- β) Καθημερινές σχέσεις με συμπολίτες
- γ) Εκπαίδευση
- δ) Αστυνομία
- ε) Εργασία και απασχόληση
- στ) Στέγαση
- ζ) Άλλο

Ποσοστά καταγγελιών ανά θεματικό πεδίο

- Άλλο
- Απασχόληση
- Αστυνομία
- Εκπαίδευση
- Σχέσεις με συμπολίτες
- Στέγαση
- Υπηρεσίες

α) Υπηρεσίες

Η συχνότερη αιτία υποβολής αναφορών στο Παρατηρητήριο, με πλειοψηφία που αγγίζει το 34% του συνόλου, αφορά σε προβλήματα που σχετίζονται με την πρόσβαση ή και τη διακριτική μεταχείριση κατά την εξυπηρέτηση σε υπηρεσίες, είτε δημόσιες είτε ιδιωτικές. Τα ζητήματα αυτά ειδικότερα, συνδέονται με άρνηση ή με καθυστέρηση στην εξυπηρέτηση από υπηρεσίες, αλλά και με την απουσία πληροφόρησης των κοινοτήτων σχετικά με τα δικαιώματά τους.

Τα αναφερόμενα ζητήματα κατά τη συνδιαλλαγή με υπηρεσίες υποδαυλίζουν περαιτέρω την περιθωριοποίηση των Ρομά και συναινούν στον αποκλεισμό τους από κοινωνικές παροχές (π.χ. παροχές που προϋποθέτουν την τακτοποίηση της αστικοδημοτικής τους κατάστασης) και αγαθά που θεωρούνται αυτονόητα από άλλες πληθυσμιακές ομάδες.

Παρακάτω, αναφέρονται συνοπτικά, ως παραδείγματα, επιλεγμένα καταγγεληθέντα περιστατικά:

«Πήγα στο ταχυδρομείο να κάνω οικονομική συναλλαγή, για είσπραξη χρημάτων, και η υπάλληλος μου είπε ότι έκλεισαν τα ταμεία ενώ η ώρα ήταν 10:30 π.μ., ενώ κάποιοι άλλοι πολίτες εξυπηρετήθηκαν κανονικά.»

«Πήγα στο ΚΕΠ και παρόλο που δεν με εξυπηρέτησαν για μια οικογενειακή κατάσταση, μου έβαλαν και τις φωνές.»

«Στο Κέντρο Κοινότητας, Παράρτημα Ρομά, δεν μας ενημερώνουν όπως πρέπει και δεν μας ανανεώνουν τα επιδόματα ΚΕΑ.»

«Πήγα σε κατάσταση να πάρω κάτι καλλυντικά και η υπάλληλος του καταστήματος δεν με άφησε να περάσω μέσα. Την ρώτησα γιατί να μη μπω και μου λέει ότι απαγορεύεται για εσάς.»

β) Σχέσεις με συμπολίτες

Από το σύνολο των αναφορών, το 33% αφορά σε περιστατικά που συνδέονται με τις καθημερινές σχέσεις με συμπολίτες. Ειδικότερα, από το πλήθος των καταγεγραμμένων αναφορών, συμπεραίνεται ότι ο ρατσισμός αποτελεί καθημερινό εμπόδιο στην ζωή των Ρομά, ενώ τα ρατσιστικά περιστατικά ποικίλουν σε διαβαθμίσεις ως προς την ένταση και το χαρακτήρα τους. Ο αντισιγναισμός αποτελεί μία πολύ συγκεκριμένη μορφή ρατσισμού που εκπορεύεται από τρόπο με τον οποίο η κοινωνία προσλαμβάνει και αντιμετωπίζει τους Ρομά στη βάση μιας διαδικασίας ιστορικής «αποξένωσης». Ενδεικτικά, τα καταγεγραμμένα περιστατικά περιλαμβάνουν ζητήματα που σχετίζονται με την προσβολή της προσωπικότητας του παθόντα, την άσκηση λεκτικής ή και σωματικής βία, το δημόσιο εξευτελισμό, κ.ο.κ.

Σε αυτό το πλαίσιο, αναφέρονται ορισμένες περιπτώσεις τέτοιων περιστατικών:

«Στην τοπική λαϊκή αγορά, περαστικοί μου έλεγαν βγήκε η γύφτισσα να κλέψει».

«Σπιτονοικοκυρά κατήγγειλε ότι κάποιοι προσπάθησαν να παραβιάσουν το σπίτι της και πιστεύει ότι ήταν Ρομά του καταυλισμού ενώ δεν υπάρχουν αποδείξεις.»

γ) Εκπαίδευση

Από την ανάλυση, συμπεραίνεται ότι τα προβλήματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση συνιστούν την τρίτη συχνότερη αιτία καταγγελιών και καταδεικνύουν μία κοινωνική πραγματικότητα δύο ταχυτήτων. Δεδομένου του ότι η εκπαίδευση συνιστά, από κοινού με την οικογένεια, πρωταρχικό θεσμό για την υγιή κοινωνικοποίηση του ατόμου, στο οποίο παρέχει εφόδια για τη μετέπειτα ζωή του (π.χ. εργασιακά, κτλ.), οι αντιξοότητες που παρεμποδίζουν την πρόσβαση ή ολοκλήρωση της εκπαίδευσης των Ρομά έχουν ως αποτέλεσμα την αποστέρηση ευκαιριών και την αναπαραγωγή ενός φαύλου κύκλου οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

Λαμβάνοντας υπόψη φαινόμενα όπως αυτά του αναλφαβητισμού και της σχολικής διαρροής, τα οποία πλήττουν δυσανάλογα κοινωνικές ομάδες όπως τους Ρομά, παραθέτονται στη συνέχεια συναφή παραδείγματα συμβάντων που αποτυπώνουν την προβληματική κατάσταση που αντιμετωπίζουν οι Ρομά εντός του εκπαιδευτικού πλαισίου:

«Στο γυμνάσιο οι μαθητές Ρομά αναφέρουν ότι όταν ζητούν βοήθεια από καθηγητές, τους αγνοούν και δεν τους βοηθάνε»

«Στο σχολείο έγινε καταγγελία από γονείς μη Ρομά για τους Ρομά μαθητές γιατί ανησυχούν για την μόρφωση των παιδιών τους.»

δ) Αστυνομία

Το τέταρτο μεγαλύτερο ποσοστό των καταγγελιών αφορά σε περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας και διακριτικής μεταχείρισης από αστυνομικές αρχές. Όπως και στις προηγούμενες τρεις περιπτώσεις, έτσι και σε αυτήν την περίπτωση, παρατηρείται διαβάθμιση της σοβαρότητας των περιστατικών, καθώς οι καταγγέλλοντες αναφέρθηκαν σε περιστατικά τα οποία ποικίλλουν από την απουσία αστυνόμευσης και την ολιγωρία των αστυνομικών αρχών, έως και την άσκηση αστυνομικής βίας.

Αυτού του είδους τα περιστατικά επιδρούν καθοριστικά ως προς τη διαιώνιση της γενικευμένης καχυποψίας των Ρομά απέναντι στην εκτελεστική εξουσία και, ως εκ τούτου, απομακρύνουν ακόμη περισσότερο την κοινότητα από την υπόλοιπη κοινωνία.

Χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι:

«Θέλω να καταγγείλω το Α.Τ. για ρατσιστική συμπεριφορά, γιατί δεν εξυπηρετούσε συγγενικό μου πρόσωπο για την έκδοση αστυνομικής ταυτότητας.»

«Ζητάμε την αστυνόμευση της περιοχής για να περιορίσουμε και να σταματήσουμε την παραβατική και εγκληματική συμπεριφορά και παρά τις υποδείξεις μας προς τον Δήμο και προς την αστυνομία κανένας δεν κάνει τίποτα, με αποτέλεσμα να οξύνονται τα προβλήματα.»

«Ρομά κατήγγειλαν ότι κατά την διαδικασία προσαγωγής τους στο ΑΤ δέχτηκαν εξευτελιστική συμπεριφορά και ξυλοδαρμό με απειλές.»

«Αστυνομία απειλούσε ότι θα μπει στον καταυλισμό, στον οποίον υπάρχουν γυναίκες και παιδιά, με σκυλιά χωρίς να υπάρχει περιστατικό βίας ή να συντρέχει σοβαρός λόγος ή κίνδυνος.»

ε) Εργασία & απασχόληση

Από τις συλλεχθείσες αναφορές, το 4% σχετίζεται με προσκόμματα που αφορούν στην απασχόληση. Εξ αυτών, κάποιες από τις αναφορές επικεντρώνονται στην περιορισμένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας και στις ελάχιστες διαθέσιμες ευκαιρίες για απασχόληση, ενώ άλλες εστιάζουν στη ρατσιστική αντιμετώπιση των Ρομά εργαζομένων από συναδέλφους κι εργοδότες, εντός του εργασιακού περιβάλλοντος.

Ενδεικτικά, σημειώνεται ότι:

«Ρομά υπάλληλος στην καθαριότητα δήμου θέλησε να διακόψει τη σύμβαση διότι οι συνάδερφοι του είχαν κακή συμπεριφορά και υποτιμητική προς το άτομό του.»

«Πήγα να ζητήσω δουλειά σε εργοστάσιο και μου είπαν γύφτους δεν προσλαμβάνουμε και όταν τον ρώτησα μου είπε γιατί είστε κλέφτες και μάλωσα μαζί του.»

«Δεν με εξυπηρετούν στο κέντρο κοινότητας για να κάνω την αίτηση για εργασία στον τομέα της καθαριότητας.»

στ) Στέγαση

Το μικρότερο ποσοστό των καταγγελιών (3%) σχετίζεται με στεγαστικά ζητήματα. Αναλυτικότερα, οι αναφορές αυτού του εξαμήνου υπογραμμίζουν τους φραγμούς που συναντούν οι Ρομά κατά την εύρεση σπιτιού και την καχυποψία με την οποία αντιμετωπίζονται από μη Ρομά ομοδημότες τους στην προσπάθεια ενοικίασης στέγης.

Ειδικότερα, αναφέρεται ότι:

«Το φθινόπωρο του 2021 έψαχνα σπίτι για ενοικίαση στο δήμο Χαλανδρίου. Όλοι οι ιδιοκτήτες όταν άκουγαν ότι είμαι Ρομά μου έλεγαν ότι δεν ενδιαφέρονται.»

«Κάτοικοι Χαλανδρίου, ενώ έχουν αγγελίες ότι νοικιάζουν σπίτια, όταν καλούμε και ζητάμε να τα νοικιάσουν σε οικογένειες Ρομά είναι αρνητικοί και λένε ότι θα αναστατωθεί η γειτονιά και ότι δεν θα φροντίσουν την περιουσία τους.»

Επίλογος

Εν κατακλείδι, από την επεξεργασία των δεδομένων που συλλέχθηκαν από το Παρατηρητήριο κατά το εξάμηνο Μάρτιος 2022 – Αύγουστος 2022 προκύπτει ότι παρά την εντατικοποίηση της προσπάθειας για κοινωνική ένταξη των Ρομά σε εθνικό κι ευρωπαϊκό επίπεδο, τα εμπόδια που βιώνουν οι Ρομά εξακολουθούν να υφίστανται και αφορούν όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής (υπηρεσίες, εκπαίδευση, εργασία, στέγαση, κτλ). Χαρακτηριστικό στοιχείο όλων των περιστατικών αποτελεί ο ρατσισμός των οποίων βιώνουν οι Ρομά και τα στερεότυπα τα οποία συνοδεύουν τους Ρομά σε όλες τις συνδιαλλαγές με την υπόλοιπη κοινωνία.

Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι κοινό σημείο μεγάλου μέρους των αναφορών αποτελεί το γεγονός ότι πολλοί εκ των καταγγελλόντων διστάζουν να προχωρήσουν σε επίσημη καταγγελία και, αντ' αυτού, ζητούν η αναφορά να αξιοποιηθεί μόνο για στατιστικούς σκοπούς. Αυτό το μοτίβο μπορεί να εξηγηθεί, εν μέρει, από τη ρήξη εμπιστοσύνης που έχει επέλθει στις σχέσεις μεταξύ Ρομά κοινότητας, θεσμών και της ευρύτερης κοινωνίας.

Προκειμένου να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη μεταξύ Ρομά και μη Ρομά, προτείνεται να πραγματοποιηθούν ακόμη πιο αποφασιστικά βήματα προς την κατεύθυνση άρσης των αποκλεισμών. Σε αυτή την προσπάθεια, ο ρόλος των κρατικών και μη κρατικών φορέων κρίνεται εξίσου καίριος, αφενός μεν για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά στην Ελλάδα, και αφετέρου για τον περαιτέρω σχεδιασμό και την υλοποίηση ουσιαστικών πολιτικών που θα ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των Ρομά στην Ελλάδα.

Σε αυτό το πλαίσιο, το Παρατηρητήριο Συνηγορίας και Προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ρομά υπογραμμίζει την ανάγκη για συνέχεια και συνέπεια στις παρεμβάσεις, με τελικό στόχο μία πιο ισότιμη, συμπεριληπτική και δίκαια κοινωνική πραγματικότητα.

«Παρατηρητήριο Συνηγορίας και Προάσπισης των
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ρομά»

Το έργο «Λειτουργία Παρατηρητηρίου Προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ρομά και ενδυνάμωση τοπικών κοινοτήτων και εμπλεκόμενων φορέων – POM» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund με φορέα υλοποίησης τον Οργανισμό Equal Society και εταίρους την Ελλάν Πασσέ - Πανελλαδική Συνομοσπονδία Ελλήνων Ρομά και την Ένωση Ελλήνων Ρομά Διαμεσολαβητών.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως ΕΕΑ Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr.